

Miloslav Šimek, Jiří Grossmann - Jak jsem se učil kouřit

Ať si kdo chce co chce říká, ať si mamka slzy utírá, k dokonalému mladému muži patří cigareta jako k velbloudovi hrby. Pravda, žvýkačka zahraniční výroby, správně usazená na dásni, také vyvolá obdiv a samovolná bublina při řeči s ředitelem školy vykoná své, ale cigárko je cigárko. Vůbec nechápu, jak jsem bez něho těch šestnáct let mohl žít. Ovšem, již v deseti letech jsem potahoval z dřívěk, obalených vatou, ale to nebylo ono. Také tolik vychvalované bafání z rákosových doutníků, které u nás ve třídě zavedl zemědělský synek Lanýž, nepřineslo očekávanou slast. Úplným extrémem byl pak vynález osmé C - vdechování kouře z nedlouhé gumové hadičky, naplněné suchou trávou. Několik ožehnutých tváří hovořilo však jasně proti, nehledě k tomu, že někteří chlapci po těchto pokusech za školní zdi potupně vrhli. Záhy jsme si proto my, kuřiva chtiví, uvědomili, že máme-li techniku kouření zvládnout bez újmy na zdraví, musíme se odevzdat do rukou odborníků. A osud k nám byl milostiv. S prvním zářím přihrál nám do třídy propadlíka Janebu, známějšího, a to i mezi učiteli, spíše pod přezdívkou „Nikotin“. Kromě kouření snad tento člověk neuměl nic. Svou profesi však ovládal se zručností majitelů opiových doupat. Janebova spotřeba cigaret byla fantastická, a nebylo tedy divu, že již koncem září prodal veškeré učebnice, propůjčené státem, a také ze školních pomůcek mu zbyl jedině pytlík na cvičky, k prasknutí napěchovaný nedopalky, které cestou do školy zručně nabodával po refýžích speciálně upraveným příložníkem. Není divu, že Janeba se na první pohled odlišoval od svých vrstevníků. Již sama postava připomínala cigaretu, a čapce, kterou nosil, se neoprávně říkalo popelník. Vůni pak připomínal dobře zavedenou tabákovou plantáž v době sklizně. Šaty vetché, na mnoha místech propálené, a pod kůží na břiše zašity tři cigarety, jak Janeba říkal pro případ ztroskotání.

Zajímavé bylo, že Janeba neměl zapalovač, ale brzy jsme zvěděli proč. Nevyplatil se mu, neboť byl kuřákem téměř nepřetržitého provozu. A ačkoli na škole bylo kouření důsledně pronásledováno a astmatický učitel Rejhon kontroloval převlečen za instalatéra chlapecké záchodky i během výuky, Janebův zlozvyk byl učiteli i ředitelem tolerován. Jedině v hodinách si nesměl Nikotin zapálit. Řešil to tedy tím, že šlukoval naposledy se vstupem učitele a kouř pak vyfukoval dobrých dvacet minut do penálu. Krom toho jej hodnější profesori posílali co chvíli s oběžníky a vzkazy, dobře vědouce, že ihned za dveřmi popustí Janeba uzdu své vášni.

Není třeba zdůrazňovat, že naše srdce se pro Nikotina nadchla. Záhy jsme mu udělali domácí úkoly, nosili svačinu a ti nejšťastnější, co je sehnali, i cigarety. A pak přišel den, na který jsme se těšili nejvíce, kdy v cihelně za městem nás měl Janeba naučit kouřit. Počítalo se, že nás, učňů, přijde osm: Lukáš, Pazderka, Pilný, Závoz, Weiss, Děravý, Krahulík, Čmolík a já. Ale dorazilo nás jen šest. Závozovi bohužel zemřela tetička, a tak zklamaný spolužák místo kouření udivoval příbuzné pláčem. Tolik se na cihelnu těšil. Pitomec Pazderka nevydržel muka čekání, zapálil si již doma v poledne ve spíži a byl přistižen otcem, jdoucím mlsat rum. My ostatní jsme již před třetí netrpělivě vyhlíželi Janebu, respektive kouř, který ho vždy signalizoval, takže náhodnému chodci by se zdálo, že se neblíží kamarád, ale sentinel. Přesně ve tři dorazil kouř k nám. „Doufám, že nikdo neporušil můj zákaz obědvat,“ řekl Janeba úvodem a vyzval nás, abychom předvedli své kuřácké zásoby. Cigarety cizích značek ihned zabavil řka, že jsou pro nás, začátečníky, moc silné. „Co budu ale kouřit já?“ zeptal se šmelinářský synek Krahulík, který donesl pouze stovku Chesterfieldek. Janeba mu podal své lípy. Pak už nic nebránilo tomu, abychom si zapálili. Janeba se ukázal jako rozený pedagog. Věnoval se nám individuálně a dohlížel, zda jeden každý správně šlukuje. Na stěnu cihelny nakreslil pak průřez dýchacím ústrojím, aby ukázal, jak nejlépe využít vdechnutého kouře. Pravda je, že nákresu již někteří z nás nemohli věnovat dostatečnou pozornost. Weisse jsme dokonce museli omývat vodou. Když se probral, doznal, že v poledne jedl kachnu. Za chvíli jsme se přesvědčili, že nelhal. To už nám Janeba zapaloval další cigarety. Nikdo nemluvil, neboť kouření nám nepůsobilo ten požitek, o kterém jsme snili. Zatímco Janeba si labužnický pochutnával na Chesterfieldkách, nám bylo hůř a hůř. Bezvěrec Děravý, který měl pro Boha jen slova pohrdání, se začal nečekaně polohlasem modlit. Úplně omámený Krahulík pak jen tiše plakal a sháněl se po papíru, chtěje psát závěť. Za hodinu už bylo úplně jedno, kdo v poledne jedl a kdo se postil, a domů za tmy nás rozvážel Janeba na dvoukoláku. A tak se toho dne naučil kouřit pouze Závoz, jemuž pozůstalí na pohřbu

nabídl cigaretu, aby utišil žal, a pitomec Pazderka, jehož otec si ve spíži při rumu uvědomil, že ve dvou se to lépe táhne.

refýž – nástupní (vyvýšený) ostrůvek hromadné dopravy, příložník – pravítko, obyčejně dřevěné (ve tvaru T); sentinel – nákladní automobil poháněný parním strojem

ŠIMEK, Miloslav, Jiří GROSSMANN a Jiří KRAMPOL. *Besídka bývalých žáků zvláštní školy*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990, Jak jsem se učil kouřit. s. 43 - 50.

NEČADA, Petr. Semafor 50. *MagazínDnes*. 2009, č. 43.

- 1) V jakém divadle Jiří Grossmann a Miloslav Šimek uvedli *Besídku žáků zvláštní školy*?
- 2) Jak se odlišovala jejich jevištní tvorba od tvorby mateřského jeviště?
- 3) Jak dlouho se tato autorská dvojice na jeho prknech objevovala? Měli stále stejně cílený humor (reagovali a kritizovali stejný okruh života)?
- 4) Jakým jazykem je povídka napsaná? Dolož to jazykovými prostředky.
- 5) Je povídka psaná pohledem dospělého, nebo žáka? Odpovídá tomu jazyk?
- 6) Všiměj si jednotlivých vět. Najdeš věty, které slouží k navození děje, k překlenutí mezidějové doby? Lze nějakou větu vynechat?
- 7) Má povídka nějaký hlubší smysl, nebo slouží jen pro pobavení?
- 8) Setrvali Šimek a jeho kolegové po roce 1989 v divadle Semafor?

Řešení:

- 1) V Semaforu – v r. 1967 – Šlitr odjel na nějaký čas do Ameriky a Suchý pozval tyto dva divadelníky, autory vtipných scének i povídek (Grossmann byl navíc talentovaný textař a zpěvák) na hostování. Zůstali do roku 1990, resp. Grossmann r. 1971 umírá a na jeho místo přicházejí L. Sobota a později J. Krampol.
- 2) Jejich tvorba byla mnohem více povídková a také jejich humor byl jiný – méně intelektuální, víc lidový. S příchodem Soboty a Krampola se dostal do úplně jiných podob než Semafor – byl až obhroublý.
- 3) Do smrti Grossmanna – 4 roky. Po roce 1968 přestali dělat politický humor („humorem tanky nepřemůžeš“), ale stejně jim mnohé prošlo – zřejmě kvůli veřejnému vědomí, že je Grossmann smrtelně nemocný.
- 4) Spisovným až knižním v kontrastu s několika výrazy nespisovnými. Přechodníky např.: vědouce, řka; nespisovná – cigárko, pitomec... Má i složitou větnou stavbu, netypickou pro ústní podání.
- 5) Z pohledu vzdělaného dospělého. Ano.
- 6) Každá věta nese novou informaci, nový vtip, nelze žádnou vynechat, příběh je vypointovaný od první věty do poslední a jednotlivá souvětí jsou zrovna tak napěchovaná drobnými pointami.
- 7) Slouží převážně pro pobavení, ale přesně vystihla nekritický obdiv mladých lidí k „záporným hrdinům“. A ponaučení: nekuř, nebo budeš jako Janeba. Dodnes citují milovníci Š+G, popř. Š+K (*Besídka bývalých žáků zvláštní školy*) jejich scénky z paměti.
- 8) Ne. Všechny autorské skupiny ze Semaforu odešly, zůstal Jiří Suchý.